

DOI: <https://doi.org/10.33731/22021.236524>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ ТА ІНШИМИ ЗАКЛАДАМИ ТВОРІВ, ЩО ВИЙШЛИ З КОМЕРЦІЙНОГО ОБІГУ

Валентина Троцька,
завідувачка сектору суміжних прав
відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ID ORCID: 0000-0002-7579-1877

Стаття присвячена дослідженню норм Директиви Європейського парламенту та Ради № 2019/790 про авторське право і суміжні права в єдиному цифровому ринку, а саме: положень про дозволене використання творів, що вийшли з комерційного обігу, бібліотеками та іншими закладами культурної спадщини. Здійснено детальний аналіз норм цієї директиви ЄС, а також положень, визначених у законах окремих європейських країн. Розглянуто подвійний механізм дозволеного використання творів, що вийшли з комерційного обігу, запропонований для врегулювання відносин, спрямованих на некомерційне відтворення (оцифрування) творів зазначеними закладами в інтересах суспільства. Зроблено порівняльний огляд відповідних норм законодавства ЄС та України у сфері авторського права і суміжних прав.

Ключові слова: авторське право; твори, що вийшли з комерційного обігу; заклади культурної спадщини; винятки та обмеження; репрезентативні організації колективного управління

Прийнята у 2019 році Директива Європейського парламенту та Ради про авторське право і суміжні права в єдиному цифровому ринку (далі — Директива ЄС) [1] привнесла в законодавство нові положення, варті уваги. Зокрема, це норми про дозволене відтворення (оцифрування) бібліотеками та іншими закладами культурної спадщини творів та інших об'єктів, що вийшли з комерційного обігу (*uses of out-of-commerce works*) (далі — позакомерційні твори). У Європі та світі загалом фонди таких закладів налічують чималу кількість творів, що становлять культурну, проте не мають (або ніколи не мали)

комерційної цінності. Оскільки права на твори, незалежно від їх цінності, охороняються в рамках авторського права, заклади повинні запитувати дозвіл у авторів, щоб відтворити (оцифрувати) твори та зробити їх доступними для публіки. На практиці пошук авторів чи інших правовласників, отримання дозволу потребує не лише часу, а й вкладення чималих ресурсів, які неприбуткові заклади не завжди можуть собі дозволити. За такої ситуації певний обсяг творів залишається недоступним громадськості, а щодо вже відтворених (оцифрованих) творів закладами виникає ризик порушення

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

авторського права. У Директиві ЄС до вирішення питання дозволеного використання позакомерційних творів підійшли з певною гнучкістю, про яку йтиметься в цій статті.

Для України розгляд та дослідження питань правового регулювання відносин щодо масового правомірного відтворення (оцифрування) творів є актуальними з декількох причин.

По-перше, бібліотеки та інші заклади культурної спадщини мають значні колекції творів, які потребують збереження для майбутніх поколінь шляхом переведення в нові цифрові формати. Згідно з дослідженням на кінець 2017 року загальний фонд публічних бібліотек України нараховував 207 346,61 тис. примірників [2], з них 68,03 % — це книги, 31,07 % — періодичні видання, 0,10 % — аудіовізуальні, 0,19 % електронні, 0,60 % інші твори і документи.

По-друге, громадськість зацікавлена в доступі до позакомерційних творів з метою отримання знань, інформації за допомогою цифрових технологій. Згідно зі статистичними даними мережа публічних бібліотек України станом на 1 січня 2018 року налічувала 15 916 закладів. Однак лише 816 бібліотек України мали власні вебсайти [2].

По-третє, бібліотеки та інші заклади культурної спадщини зацікавлені в збереженні фондів та залученні до них більшої кількості користувачів. «В Україні діє найбільш розгалужена мережа публічних бібліотек у Європі. Натомість Україна входить до п'ятірки країн з найменшою кількістю користувачів на одну публічну бібліотеку і з найменшою кількістю відвідувань однієї бібліотеки» [3]. Частково це можна пояснити старінням бібліотечних фондів, незначною кількістю нових надходжень (у 2018 році здійснено поповнення фондів на суму 114 млн грн, у 2019 році — 86 млн грн, у 2020 році — 47 млн грн) [4]. «Через коронавірус і закриття книгарень відбулося скорочення накладів на 50 %, закрилося 48 книгарень із 300 активних, і видано не

більше ніж чверть книжки на душу українського населення у 2020 році» [5]. Водночас, в умовах застосування карантинних заходів, зросла зацікавленість користувачів у доступі до бібліотечних та інших фондів через мережу Інтернет, а відтак гостро постало питання відтворення (оцифрування) творів з метою надання до них доступу в електронній формі.

По-четверте, країна продовжує взятий курс на входження до європейської спільноти, долучення до важливих ініціатив, що пропонуються в ЄС. Як зазначено у Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 219-р, «в умовах глобального інформаційного середовища для всіх сфер бібліотечної галузі — практики, науки, освіти, управління — велику роль відіграє міжнародне співробітництво» [6]. «Воно важливе для запровадження міжнародних стандартів бібліотечно-інформаційної діяльності, обміну бібліографічними даними, електронної доставки документів, міжнародного книгообміну, корпоративної каталогізації та створення баз даних, реалізації спільних науково-дослідних проектів тощо». Бібліотеки мають потужний потенціал для консолідації суспільства, спрямування його на інтеграцію України у європейське співтовариство, проте існують проблеми, серед яких «невідповідність нормативно-правової бази та стандартів сучасним вимогам розвитку бібліотечної справи в цілому та діяльності окремих бібліотек, зокрема, що унеможливує інтеграцію українських бібліотек у глобальне інформаційне середовище».

З огляду на наведене, питання висвітлення нових норм Директиви ЄС, згідно з якими дозволяється відтворення (оцифрування) позакомерційних творів вказаними закладами, а також досвіду реалізації положень на практиці, є актуальними.

Дослідженню правових аспектів використання позакомерційних творів приділено увагу такими іноземними вченими як: Christophe Geiger, Edward Hasbrouck, Giancarlo Frosio, Lucie Guibault, Oleksandr Bulayenko, Paul Keller, Simone Schroff, Tatiana Synodinou та іншими. У вітчизняній академічній сфері порушені питання висвітлювалися в небагатьох роботах. Варто згадати дослідження європейського законодавства, зокрема й у частині використання творів, що перебувають у позакомерційному обігу, здійснені в роботах Ю. М. Капці. Зважаючи на те що в Україні порушені питання є актуальними, проте малодослідженими, доцільно здійснити детальний аналіз відповідних норм європейського законодавства.

Мета цієї публікації — дослідження нових норм Директиви ЄС стосовно дозволеного використання позакомерційних творів бібліотеками та іншими закладами культурної спадщини, висвітлення дискусійних положень, а також надання пропозицій стосовно доцільності врахування відповідних положень у національному законодавстві.

Розпочати огляд варто з нових термінів, запропонованих у Директиві ЄС.

У статті 2 (3) цього документа передбачено визначення терміна «заклади культурної спадщини» («cultural heritage institution»). Під такими закладами розуміються неприбуткові загальнодоступні бібліотеки, музеї, архіви, кіно- та аудіо фонди. Згідно з текстом Директиви ЄС до цього переліку належать і бібліотеки, розміщені в університетах та інших ВНЗ, у науково-дослідних інститутах.

Ключовим є також визначення терміна «твір, що вийшов з комерційного обігу» («*out-of-commerce works*»), під яким розуміється твір чи інший об'єкт, права на який охороняються, тобто це можуть бути різні види об'єктів авторського прав і суміжних прав, зокрема й опубліковані чи неопубліковані твори, фотографічні твори, комп'ютерні програми, фонограми, аудіовізуальні твори, твори образо-

творчого мистецтва. Твір вважається таким, що вийшов з комерційного обігу, «якщо можливо добросовісно припустити, що весь твір або інший охоронюваний об'єкт не доступний громадськості по звичайних каналах торгівлі, після прийняття розумних заходів щодо визначення того, чи є він доступним для громадськості» (ст. 8 (5) Директиви ЄС). Як бачимо, роз'яснення є дещо розпливчастим, включає такі умови як «можливо добросовісно припустити», твір «не доступний по звичайних каналах торгівлі». Для уточнення положень у п. 30 преамбули Директиви ЄС зазначено, що відсутність твору для доступу може бути пов'язана, наприклад, з віком творів, їх обмеженою комерційною вартістю або тим фактом, що вони ніколи не були призначені для комерційного використання чи їх ніколи не використовували з комерційною метою. Тобто наведено лише приклади, без зазначення чітких критеріїв. Тому заклади повинні на власний ризик визначати належність того чи іншого об'єкта до «твору, що вийшов з комерційного обігу». З метою уточнення вимог до використання позакомерційних творів, які постійно перебувають у колекціях закладів культурної спадщини, у Директиві ЄС зазначено, що «держави-члени ЄС можуть передбачити спеціальні вимоги, такі як граничні строки, для визначення того, чи можуть твори та інші об'єкти, що охороняються, ліцензуватися ... або використовуватися в рамках винятків або обмежень...». Як зазначають Christophe Geiger, Giancarlo Frosio, Oleksandr Bulayenko, «граничні строки становлять собою простий практичний критерій, проте встановлення різних строків припинення для різних видів творів у різних державах-членах може призвести до небажаних наслідків» [7]. Тому критерій, згідно з якими може бути визначено статус позакомерційного твору, у законах країн доцільно уніфікувати.

Згідно з висновком, до якого дійшов Пол Келлер [8], детально досліджуючи проблематику охорони прав на позако-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

мерційні твори в ЄС, доступ до творів «є найбільш важливою зміною» та водночас «положення є одними з найбільш складних частин нової Директиви». У чому полягає ця складність?

Уперше в законодавстві Євросоюзу запропоновано подвійний механізм дозволеного використання позакомерційних творів закладами культурної спадщини. Вибір такого правового регулювання пов'язаний з досвідом ЄС після прийняття Директиви 2012/28/ЄС про окремі випадки дозволеного використання сирітських творів. Згідно з останньою, щоб визнати твір сирітським та дозволити його відтворення, закладам культурної спадщини необхідно здійснити належний пошук авторів. Виявилось, що механізм пошуку є настільки складним і витратним для неприбуткових закладів, що норми не знайшли широкого застосування на практиці. Директива «розглядається як провал», наразі лише невелика кількість робіт визначена як сирітські твори. Існує думка серед науковців, що положення нової Директиви ЄС легше виконувати, тому законодавець повинен розглянути можливість скасування Директиви про сирітські твори [9]. Отож у результаті пошуку ефективних моделей масового правомірного відтворення творів для цілей закладів, що діють в інтересах суспільства, зацікавленого у вільному доступі до надбань культурної спадщини, у Директиві ЄС запропоновано нові механізми дозволеного відтворення позакомерційних творів, що умовно поділяють на основний і резервний.

Перший (основний) — ліцензування прав з метою надання закладам дозволу на використання творів через організації колективного управління.

Другий (резервний) — віднесення відтворення творів до винятків та обмежень авторського права, згідно з якими дозволяється вільно використовувати позакомерційні твори, тобто без дозволу та без виплати винагороди авторам чи іншим правласникам (ст. 8 (2) Директиви ЄС).

Суть першого механізму полягає в тому, що заклади для отримання дозволу на відтворення, розповсюдження, публічне сповіщення та інтерактивне надання доступу до твору звертаються до організації колективного управління, яка управляє майновими правами правласників у відповідній сфері та має повноваження здійснювати «розширене колективне управління». Останнє полягає в тому, що організація може надавати ліцензії на використання творів «незалежно від того, чи всі правласники, на яких поширюється така ліцензія, уповноважили організацію колективного управління на управління їх правами, чи ні» (ст. 8 (1) Директиви ЄС). Організація може бути уповноважена надавати ліцензії за умови відповідності її діяльності головному критерію, а саме: вона має бути репрезентативною. Для цього організація повинна управляти майновими правами значної кількості правласників щодо відповідних видів творів, і правласники наділили організацію повноваженнями надавати ліцензії на відповідний спосіб використання в державі, де розміщений заклад культурної спадщини, або для правласників відповідної третьої країни (п. 33 преамбули, ст. 8 (6), (7) Директиви ЄС).

Другий механізм стосується виключно ситуації, коли в країні відповідні організації колективного управління відсутні. За такої ситуації заклади культурної спадщини можуть скористатися винятками та обмеженнями авторського права. Звісно, складно визначити в країні репрезентативну організацію колективного управління, що управляє майновими правами на такі об'єкти авторського права як, наприклад, комп'ютерні програми, фотографічні твори. У цих випадках заклади культурної спадщини, що провадять діяльність у європейських країнах, при масовому відтворенні (оцифруванні) застосовуватимуть саме другий механізм урегулювання відносин. В інших випадках у країнах, що мають потужну систе-

му колективного управління, перевага надаватиметься першому механізму дозволеного використання творів. Важливо зазначити, що діяльність організації колективного управління має територіальний характер, а тому не може поширюватися на правовідносини, які виникають на території інших країн, окрім винятків, коли між відповідними організаціями укладено договори.

Важливо, що в обох випадках правовласники мають право відмовитися, тобто не дозволити ліцензування щодо використання позакомерційних творів. Заклади та організації колективного управління повинні оприлюднювати інформацію про позакомерційні твори, правила ліцензування та іншу інформацію на єдиному онлайн-порталі Відомства ЄС з інтелектуальної власності (EUIPO) [10] як мінімум за шість місяців до того, як твори використовуватимуться на підставі ліцензії, чи в рамках винятків та обмежень авторського права (ст. 10 (1) Директиви ЄС). Призначено саме шестимісячний період, щоб надати правовласникам можливість відмовитися від ліцензування чи винятків та обмежень авторського права до того, як їхні твори будуть у вільному доступі для громадськості. У разі відсутності заяв від правовласників протягом вказаного періоду твори можуть бути відтворені (оцифровані) та розміщені на вебсайтах закладів культурної спадщини для використання з некомерційною метою. При дотриманні вимог, визначених у європейському законодавстві, заклади не нести відповідальності за порушення авторського права, їхні дії щодо використання творів вважатимуться правомірними.

Варто акцентувати увагу на тому, що запропоновані норми в Директиві ЄС є такими, що змінюють класичну систему винятків та обмежень авторського права, передбачену в міжнародних договорах у сфері авторського права і суміжних прав, у Директивах ЄС, зокрема й у Директиві Європейського парламенту та Ради від 22 трав-

ня 2001 року про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. Згідно з чинними нормами не передбачено, що автор чи інший правовласник має права втрутитися та відмовити в застосуванні винятків та обмежень будь-якими особами, які діють сумлінно з дотриманням усіх умов вільного використання, та вимагати від таких осіб, щоб ті отримували дозвіл та виплачували винагороду за використання творів. В основу всіх винятків та обмежень покладено принцип додержання балансу публічних і приватних інтересів. Звичайно, було б дивно, якби, наприклад, у разі цитування уривків твору як ілюстрації для навчання, відтворення творів з метою висвітлення інформації у ЗМІ, використання творів в інтересах осіб з фізичними вадами зору та в інших випадках вільного використання творів відповідними закладами та організаціями автор чи інший правовласник міг заявити про відмову в обмеженні його прав, визначених у законі. До того ж, відповідно до норм Директиви ЄС в окремих країнах, де є репрезентативні організації колективного управління, застосовуватиметься ліцензування, а в інших, де відсутні такі організації, — ні. Це може призвести до локального застосування винятків та обмежень авторського права.

Наведене свідчить, що класичні норми законодавства про авторське право і суміжні права з розвитком відносин у цифровому середовищі змінюються, здійснюється постійний пошук оптимальних шляхів забезпечення балансу публічних і приватних інтересів. Складається враження, що відбуваються випробування шляхом проведення експериментів щодо застосування тих чи інших моделей дозволеного використання творів у суспільних інтересах в умовах розвитку глобального цифрового середовища. Наскільки вони виявляться ефективними, покаже час. Важливу роль відіграватиме дієве співробітницт-

во між правовласниками, організаціями колективного управління та закладами культурної спадщини. У Директиві ЄС передбачено, що держави мають сприяти діалогу між зацікавленими сторонами для погодження правил про визначення критеріїв та встановлення статусу позакомерційного твору, визначення видів об'єктів авторського права і суміжних прав, до яких не застосовуються норми, розмірів зборів, які повинні виплачувати заклади організаціям колективного управління у разі ліцензування, тощо. Вважається, що лише дієва, відкрита та конструктивна співпраця всіх зацікавлених сторін дасть змогу реалізувати норми Директиви ЄС з найвищим рівнем ефективності.

Більш детально з положеннями можна буде ознайомитися після імплементації норм Директиви ЄС у законодавстві держав-членів. Визначено строк — до 7 червня 2021 року. Однак, ураховуючи різні фактори, зокрема й посилення карантинних заходів у зв'язку з пандемією COVID-19 в європейському регіоні, реальні терміни приведення законодавства країн у відповідність до Директиви ЄС можуть відхилитися у бік їх збільшення.

Водночас, у законах окремих держав-членів ЄС уже передбачено відповідні норми, прийняті раніше. Так, у 2015 році до Закону Польщі «Про авторське право і суміжні права» внесено зміни та доповнення, згідно з якими дозволено відтворення (оцифрування) позакомерційних творів, а саме: друкованих творів, уперше опублікованих у Польщі до 24 травня 1994 року [11]. Скористатися винятками можуть некомерційні заклади культури, архіви, освітні заклади, у тому числі університети, наукові установи. Відтворення (оцифрування) позакомерційних творів допускається за умови укладення договору з організацією колективного управління, повноваження якої поширюються на сферу авторського права.

Відповідно до § 13е Закону Німеччини «Про авторське право і суміжні

права» німецьке відомство з патентів і торговельних марок (DPMA) веде реєстр позакомерційних творів та здійснює публікацію відомостей про такі твори на власному вебсайті. Заклади культурної спадщини звертаються за ліцензуванням до організації колективного управління щодо отримання дозволу на використання певних видів творів, уперше опублікованих до 1966 року. У Німеччині ліцензування здійснюється організаціями колективного управління «VG Wort» (щодо використання літературних творів), «VG BildKunst» (щодо використання творів образотворчого мистецтва). Доходи від ліцензування становлять від 2 до 15 євро за оцифровану книгу [12]. Вони підлягають розподілу та виплаті правовласникам через вказані організації. Згідно з німецькою практикою застосовується перший механізм дозволеного використання. Він вважається вигідним як для правовласників, так і для громадськості, адже після відтворення (оцифрування) твір може вільно використовуватися, за умови, що таке використання не передбачає комерційної мети.

У Норвегії з 2012 року здійснюється ліцензування прав на відтворення (оцифрування) позакомерційних творів організацією колективного управління «KOPINOR». Згідно з інформацією, розміщеною на вебсайті Міжнародної федерації організацій з прав на відтворення (IFRRO), загалом 240 тис. книг і майже 8,3 тис. журналів, виданих у Норвегії до 2001 року, оцифровані та стали доступними для громадськості в мережі Інтернет [13]. При цьому правовласниками відмовлено в ліцензуванні прав на близько 4 тис. творів. Це становить лише 1,5 % загальної кількості.

Отже, норми Директиви ЄС уже успішно діють на практиці в окремих європейських країнах.

Зауважимо, що відповідно до статті 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтво-

рення одного примірника твору неприбутковими бібліотеками та архівами у разі, коли відтвореним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитами фізичних осіб за умови, що: а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження; б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

По-перше, перелік закладів, які мають право вільно відтворювати твори, обмежується лише бібліотеками та архівами. Норми національного законодавства, на відміну від положень Директиви ЄС, не поширюються на музеї, кіно- та аудіо-фонди. По-друге, допускається вільне відтворення лише репрографічним способом (ксерокопюванням) примірників, що стримує можливість вільного відтворення (оцифрування) творів з використанням сучасних цифрових технологій.

Питання колективного управління майновими правами регулюються спеціальним Законом України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» (далі — Закон про ОКУ). Відповідно до цього закону визначено та застосовується термін «розширене колективне управління». Таке управління здійснюється виключно у сферах, перерахованих у ч. 5 ст. 12 цього закону, до яких випадки використання творів способом їх відтворення у будь-яких цілях, не належать. Перелік є вичерпним. Отже, будь-які зміни сфери управління потребують внесення відповідних доповнень до вказаного переліку. Згідно зі статтею 16 Закону про ОКУ організація колективного управління може бути акредитована у відповідній сфері, якщо вона є репрезентативною. Визначено критерії такої

репрезентативності. Наведені положення можуть поширюватися й на вимоги про акредитацію організації колективного управління у сфері використання позакомерційних творів закладами культурної спадщини. У будь-якому разі, рішення про внесення відповідних змін до законодавства України може бути прийняте після детального опрацювання норм Директиви ЄС, вивчення досвіду застосування положень європейських актів на практиці.

З огляду на проведені дослідження можемо дійти таких висновків.

У Директиві ЄС уперше запропоновано подвійний механізм регулювання відносин, спрямованих на дозволене використання творів, що вийшли з комерційного обігу. Планується, що нові гнучкі положення зрештою створять умови для відтворення (оцифрування) та іншого використання творів закладами культурної спадщини. Однак успіх цих нововведень залежить від того, як держави-члени ЄС імплементують норми та застосовуватимуть їх на практиці. Для України тема дозволеного використання позакомерційних творів такими закладами як бібліотеки, музеї, архіви тощо, які мають значні колекції творів, залишається актуальною. Тому порушені в цій статті питання можуть стати основою для подальшого дослідження іноземної практики з метою ухвалення рішення про доцільність передбачення відповідних механізмів у національному законодавстві в галузі авторського права і суміжних прав, а також у сфері колективного управління майновими правами на відповідні твори та об'єкти суміжних прав. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>.
 2. Бояринова О. Діяльність публічних бібліотек України: статистика. За матеріалами Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого.
URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/diyalnist-publichnyh-bibliotek-ukrayiny-statystyka>.
 3. Крат М., Люсьєна Шум. Реформування системи публічних бібліотек України: досвід Великої Британії та пілотні проекти об'єднаних територіальних громад. Дослідження підготовлене у період з липня по грудень 2017 року.
URL: <https://www.prostir.ua/?news=reformuvannya-systemu-publichnyh-bibliotek-ukrajiny-dosvid-velykoji-brytaniiji-ta-pilotni-proekty-objednanyh-terytorialnyh-hromad>.
 4. В Україні поповнення фондів бібліотек у 2020 році було найменшим за останні три роки. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/721488.html>.
 5. Коваль Н. Стратегія читання, бібліотеки й сумна статистика: про що говорили на форумі «Україна 30». URL: <https://chytomo.com/strategiia-chytannia-biblioteku-j-sumna-statystyka-pro-shcho-hovoryly-na-forumi-ukraina-30/>.
 6. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text>.
 7. Christophe Geiger, Giancarlo Frosio, Oleksandr Bulayenko. Facilitating Access to Out-of-Commerce Works in the Digital Single Market – How to Make Pico della Mirandola's Dream a Reality in the European Union.
URL: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-9-3-2018/4803>.
 8. Paul Keller Explainer: What will the new EU copyright rules change for Europe's Cultural Heritage Institutions. URL: <https://pro.europeana.eu/post/explainer-what-will-the-new-eu-copyright-rules-change-for-europe-s-cultural-heritage-institutions>.
 9. Paul Keller Articles 8-11: Use of out-of-commerce works. URL: <https://eu-copyright-implementation.info/en/study/articles-8-11-use-of-out-of-commerce-works>
 10. EUIPO. The out-of-commerce works Portal URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/Strategic_Plan_2025/project_cards/SD1_The_Out_of_Commerce_Work_Portal_PC_en.pdf.
 11. Natalia Mileszyk. Summary of 2015 amendments to the Polish Copyright Act. URL: <https://www.communia-association.org/2015/12/17/summary-of-2015-amendments-to-the-polish-copyright-act>.
 12. Edward Hasbrouck. NWU meets with Europeans on plans for «out-of-commerce» works. URL: <https://nwu.org/nwu-meets-with-europeans-on-plans-for-out-of-commerce-works>.
 13. IFRRO. Digitisation of Out of Commerce Works <https://ifrro.peak-sourcing.com/node/3463>. URL: <https://ifrro.peak-sourcing.com/node/3463>.
-
1. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>.
 2. Boiarynova O. Diialnist publichnykh bibliotek Ukrainy: statystyka. Za materialamy Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho.
URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/diyalnist-publichnyh-bibliotek-ukrayiny-statystyka>.

3. *Krat M., Liusienna Shum. Reformuvannia systemy publichnykh bibliotek Ukrainy: dosvid Velykoi Brytanii ta pilotni proekty obiednanykh terytorialnykh hromad. Doslidzhennia pidhotovlene u period z lypnia po hruden 2017 roku. URL: <https://www.prostir.ua/?news=reformuvannya-systemy-publichnykh-bibliotek-ukrajiny-dosvid-velykoji-brytaniji-ta-pilotni-proekty-objednanykh-terytorialnykh-hromad>.*
4. *V Ukraini popovnennia fondiv bibliotek u 2020 rotsi bulo naimenshym za ostanni try roky. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/721488.html>.*
5. *Koval N. Stratehiia chytannia, biblioteky y sumna statystyka: pro shcho hovoryly na forumi «Ukraina 30». URL: <https://chytomo.com/stratehiia-chytannia-biblioteky-j-sumna-statystyka-pro-shcho-hovoryly-na-forumi-ukraina-30/>.*
6. *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku «Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy»: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 bereznia 2016 r. № 219-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text>.*
7. *Christophe Geiger, Giancarlo Frosio, Oleksandr Bulayenko. Facilitating Access to Out-of-Commerce Works in the Digital Single Market – How to Make Pico della Mirandola's Dream a Reality in the European Union. URL: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-9-3-2018/4803>.*
8. *Paul Keller Explainer: What will the new EU copyright rules change for Europe's Cultural Heritage Institutions. URL: <https://pro.europeana.eu/post/explainer-what-will-the-new-eu-copyright-rules-change-for-europe-s-cultural-heritage-institutions>.*
9. *Paul Keller Articles 8-11: Use of out-of-commerce works. URL: <https://eu-copyright-implementation.info/en/study/articles-8-11-use-of-out-of-commerce-works>*
10. *EU IPO. The out-of-commerce works Portal URL: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/Strategic_Plan_2025/project_cards/SD1_The_Out_of_Commerce_Work_Portal_PC_en.pdf.*
11. *Natalia Mileszyk. Summary of 2015 amendments to the Polish Copyright Act. URL: <https://www.communia-association.org/2015/12/17/summary-of-2015-amendments-to-the-polish-copyright-act>.*
12. *Edward Hasbrouck. NWU meets with Europeans on plans for «out-of-commerce» works. URL: <https://nwu.org/nwu-meets-with-europeans-on-plans-for-out-of-commerce-works>.*
13. *IFRRO. Digitisation of Out of Commerce Works <https://ifrro.peak-sourcing.com/node/3463>. URL: <https://ifrro.peak-sourcing.com/node/3463>.*

Надійшла до редакції 19.03.2021 року

Троцька В. Правовые аспекты использования библиотеками и другими учреждениями произведений, вышедших из коммерческого оборота. Статья посвящена исследованию норм Директивы Европейского парламента и Совета № 2019/790 об авторском праве и смежных правах в едином цифровом рынке, а именно: положений о разрешенном использовании произведений, вышедших из коммерческого оборота, библиотеками и другими учреждениями культурного наследия. Проведен подробный анализ норм Директивы ЕС, а также положений, предусмотренных в законах отдельных европейских стран. Детально рассмотрен двойной механизм разрешенного использования произведений, вышедших из коммерческого оборота, предложенный для урегулирования отношений, направленных на свободное некоммерческое воспроизведение (оцифровку) произведений указанными учреждениями в интересах общества. Сделан сравнительный обзор соответствующих норм законодательства ЕС и Украины в сфере авторского права и смежных прав.

Ключевые слова: авторское право; произведения, выпущенные из коммерческого оборота; учреждения культурного наследия; исключения и ограничения; репрезентативные организации коллективного управления

Trotska V. Legal aspects of usage out-of-commerce works by libraries and other institutions. The article is devoted to the study of the norms of Directive 2019/790 of the European Parliament and of the Council on copyright and related rights in the Digital Single Market, such as provisions on the permitted use of works out-of-commercial circulation, that are permanently in the collections of libraries and others cultural heritage institutions. The norms of this EU Directive, as well as the provisions defined in the laws of some European countries, are analyzed in detail.

The main provisions of the EU Directive are considered, which provide for a double mechanism of permitted use of works of cultural heritage institutions: main and reserve. The essence of each mechanism is considered in detail.

The article also considers the question of when the rights holders have the right to refuse, meaning not to allow cultural heritage institutions to use out-of-commerce works.

A comparison is made between the norms of the legislation of Ukraine on copyright and related rights concerning the free use of works by libraries and other cultural heritage institutions and the relevant norms of European legislation. It is established that in the legislation of Ukraine the list of institutions that have the right to freely reproduce works is limited only to libraries and archives. Unlike the provisions of the EU Directive, norms of national legislation do not apply to museums, film and audio funds. However, free reproduction is allowed only by reprographic method (photocopying) of copies, which restrains the possibility of freeing reproduction (digitization) of works using modern digital technologies.

It is concluded that classical norms of the legislation on copyright and related rights with the development of relations in the digital environment are changing. Legislators are constantly searching for optimal ways to balance public and private interests. Whether the new rules will be successful depends on how states implement the rules of the EU Directive in state law and how they will be applied in practice.

Keywords: copyright; out-of-commerce works; cultural heritage institutions; exceptions and limitation; representative organizations of collective management